

Приказката в обучението по чужд език на студенти

Бисерка Велева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Bisserka Veleva

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

*Bisserka Veleva. FAIRY TALES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING TO
UNIVERSITY STUDENTS*

<https://doi.org/10.60055/phl.2023.44.77-91>

Abstract. The topic of the present article explores the place of the *fairy tale* in foreign language learning for adults. The research aims to reveal the rich potential of the fairy tale for the successful training of foreign students in the Bulgarian language in foreign universities. Tasks of the research are: analysis of the fairy tale as a *literary genre*, as a *linguistic text* and as a methodological tool and some features of *foreign language learning for adults*, in this case for *students*. From a theoretical and methodological point of view, there are detailed statements of German-speaking linguists and specialists in the field of teaching a foreign language, and from a practical point of view, the development is based on the teaching of Bulgarian as a foreign language for students at the Institute of Slavic Studies at the University of Jena “Friedrich Schiller” in Germany and at the Baku Slavic University in Azerbaijan. The general conclusions of the study indicate that the use of the fairy tale in the process of foreign language learning is undoubtedly both a very successful and no less interesting tool. What is innovative in this research is the focus on the age group of the participants in the foreign language process – the students, who are adult participants. In this sense, the tale reveals additional possibilities and ideas for application, which would contribute both to the practical learning process of foreign languages in general, but also to theoretical scientific disciplines, such as linguistics, methodology of teaching foreign languages, lexicology, foreign studies of the countries whose language is taught, sociolinguistics and so on.

Keywords: Fairy Tale, Text, Foreign Language Learning, Bulgarian Language

Резюме. Темата на настоящата статия анализира мястото на *приказката* в чуждоезиковото обучение на възрастни. Изследването цели да разкрие богатия потенциал на приказката за успешното обучение на чуждестранни студенти по български език в чуждестранни университети. Задачи на изследването са: анализ на приказката като *литературен жанр*, като *лингвистичен текст* и като *методологическо средство* и някои особености на *чуждоезиковото обучение на възрастни*, в случая – на *студенти*. В теоретично и методологическо отношение тук се посочват детайлно разработени постановки на немскоезични лингвисти и специалисти в областта на преподаването на чужд език, а в практическо отношение разработката се основава на обучението по български език като чужд за студенти в Института по славистика към Йенския университет „Фридрих Шилер“ в Германия и в Бакинския славянски университет в Азербайджан. Обобщените изводи на изследването сочат, че използването на приказката в процеса на чуждоезиковото обучение безспорно се оказва както много успешно, така и не по-малко интересно средство. Новаторското в това изследване е фокусирането върху възрастовата група на участниците в чуждоезиковия процес – студентите, които са възрастни участници. В този смисъл приказката разкрива допълнителни възможности и идеи за приложение, което би имало принос както към практическия учебен процес по чужди езици въобще, така и към теоретични научни дисциплини като лингвистика, методика на преподаването на чужди езици, лексикология, странознание на страните, чийто език се преподава, социолингвистика и др. под.

Ключови думи: приказка, текст, чуждоезиково обучение, български език

Научно изследване/Research

1. Въведение

Темата за ролята на *приказката* в чуждоезиковото обучение (ЧЕО) присъства в разработките на редица изследователи и преподаватели по роден или чужд език. Проблемът за широката приложимост на приказката в ЧЕО досега е бил анализиран от различни аспекти: езикови, литературоведчески, комуникативни, социо- и межкултурни, психо- и социолингвистични и др. Жанровите характеристики на *приказката*, определящи я като особено подходяща за младата читателската аудитория, деца, ученици в началното училище и отчасти юноши, са причина за това публикуваните досега многобройни изследвания по този въпрос да визират проблеми на *ранното* ЧЕО, например по немски език (Белчева, 2010 и др., Дестанова, 2023), английски език (Маргаритова, 2010), български език за ромски деца билингви в България (Порфинова, 2023) и мн. др.

Новото в настоящата статия е, че тук ролята на *приказката* се изследва като метод на ЧЕО не в областта на *ранното чуждоезиково обучение*, а в обучението на *възрастни* учещи се, в случая – *студенти* по чужд език.

Анализът и обобщените изводи в края на разработката биха отговорили на интересите на преподавателите по чужди езици, но и на изследователи в посочената област.

Темата за приказката в ЧЕО няма да загуби актуалността си във времето, защото винаги ще се появяват и дискутират въпроси, чиито решения биха допринесли за усъвършенстване на методическо-педагогическия подход на преподавателите, биха повишили мотивацията на учещите се и като резултат биха повишили ефективността на обучението по език.

2. Същност на изследването

Както бе вече посочено, новият момент в това изследване е целта да се представят някои *основни* акценти от методологическия потенциал на *приказката* за нуждите на ЧЕО на студенти, които изучават чужд език. Главната теза тук е да се докаже, че и в обучението на *възрастни* приказката може да служи като ефективно средство за учене на чужд език. Твърдението се доказва чрез конкретните стъпки в изследването, които илюстрират приказката като *литературен жанр*, *лингвистичен текст* и методически *похват* в процеса на преподаване и усвояване на чуждоезиков материал с изтъкване на основни специфики на ЧЕО при студенти.

Проучването е резултат от практиката ми на преподавател по *немски език* на български ученици от I до XII клас в 73-о СОУ – София, и студенти от ФЖМК, ЮФ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, както и на лектор по *български език* на чуждестранни студенти в два различни университета – в Института по славистика към Йенския университет „Фридрих Шилер“ в Германия и в Бакинския славянски университет в Азербайджан, избрали да изучават българския като основен чужд език в съответствие с нуждите на техните специалности.

В текста са представени важни постановки от лекционните ми курсове по *Теория на ранното ЧЕО* и *Детска и юношеска литература*, водени на немски език, за участници в два квалификационни курса, проведени през академичната 2003/2004 г. във Факултета по науки за образованието и изкуствата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Затова базисните теоретико-методологически постановки на анализа се основават на научни схващания на немскоезични лингвисти и изследователи по методика на преподаването на чужди езици, чиито високи резултати са намерили отражение както в многобройни изследвания, така и в общата концепция и практиките, използвани в рамките на Гьоте институт.

С така предложения анализ на проблема, с практическите идеи и предложения за включване на *приказката* в обучението на чуждестранни студенти по български език, което е напълно приложимо и в обучението на български студенти по различни чужди езици, с изводите и обобщенията в заключителната си част се очаква изследването да допринесе и в теоретичен план за решаване на проблеми в науките, свързани с функционирането на човешкия език.

2.1. Приказката като литературен жанр

Приказката е един от най-старите и най-разпространени епически литературни жанрове. Тя може да бъде слушана, четена, гледана, драматизирана, съответно пресъздавана чрез реч, слово, багри, мелодия, танц. Обичайното мнение е, че тя е предназначена за най-малките слушатели, за децата в предучилищна възраст и учениците в началното училище, за да разкрие на подрастващите картини от заобикалящия ги свят, да ги подготви за бъдещия им живот, като съдейства за тяхното огранотяване и възпитаването им в общочовешките морални ценности и добродетели. Представлявайки художествена фикция, която отразява една или друга страна на действителността, приказката предлага неограничени възможности – както за обучение по роден език, така и за успешното усвояване на чужди езици.

Приказката е поетичен жанр, създаван от народа и векове наред предаван в устна форма. Редом с песните и музиката, танците и обичаите, заедно с басните, легендите, поговорките и пословиците тя значително е обогатила лексикалния фонд на народния фолклор, съхранявайки езика, историята, традициите, мъдростта, морално-етичните ценности и възделенията на всеки народ. В нея се разказват истории за хора, животни или митични създания (магьосници, феи, великани и др.) в свят, чиито граници преливат между реалност и фантазия или където царят безвремие и безпространственост. Този фантастично-магичен свят, изпълнен с мечти и желания, живее и диша чрез вечните конфликти между добро и зло, любов и омраза, благосъстояние и нищета, в който най-често добрата сила побеждава лошата и накрая възтържествува справедливостта (Veleva, 2004, pp. 17–19).

Сюжетната линия на традиционната приказка се характеризира с богата събитийност, възникване на проблем, който се разгръща с нарастващо напрежение и преодоляване на определен брой перипетии, достигане до кулминация на конфликта, разрешаван често с неочакван обрат, след което настава успокоение. Този модел на развитие напомня за *Поетиката* на Аристотел, за неговата естетика и принципите на драматичния театър и трагедията, според които чрез съпреживяване и катарзис се постига нравствено пречистване на човешката душа. Точно този момент мотивира хората, малки и големи, без значение от тяхната възраст, да възприемат приказката като „рецепта за живо-

та“, като дълбоко съдържателно, увлекателно, но и забавно учебно средство, на което се дължи широката ѝ приложимост в обучението на деца и възрастни по чужд език.

2.1.1. Съдържателни и формални характеристики на приказката

А. Тематика

В приказките се разглеждат основни човешки теми като живот и смърт, любов, щастие, възпитание, образование, приятелство, предателство, връзката родител–дете. Непрекъснато откриваме мотиви, разкриващи морално-етичните принципи на обществото, където човешките черти се извеждат чрез съпоставяне на противоположностите, например добър и зъл, смел и страхлив, красив и грозен, властващ и потиснат, верен и предателски, истински и фалшив.

Б. Език

Специфичното в стила на приказката се изразява в нейния силно формализиран език, който се състои от идиоми, сравнения, пословици, поговорки, метафори, повторения, езикови средства за степенуване, чиято цел е нарастване на напрежението в сюжетната линия. Примери за това са твърдения като „най-малкият (обикновено третият) син“ решава задачите, „третата дъщеря“ е „най-добрата или най-красивата“, „третият опит“ успява и т.н.

В. Мотиви

Богатството от повтарящи се мотиви като говорещи животни и предмети, метаморфози, превъплъщения и омагьосвания на хора, тайнствеността на определени фрази, значението на числата – всички тези елементи изпълват приказката с тайнствена символика, характерна за сагите и легендите.

Г. Събитийност

Това, което определя жанра на европейската приказка според С. Елерс е „причинно-следствената и последователна верига от отделни събития, които следват едно от друго в определена зависимост: всяко събитие е предпоставка за това, което предстои, например избавление ще има след омагьосване, а престъпването на забрана предполага наличието ѝ“ (Ehlers, 2004, p. 65).

Д. Класификация

Съществуват различни видове приказки: народни приказки, приказки за животни, вълшебни, приключенски и авторски (художествени) приказки. Всеки тип приказка има своя специфична морфологична структура.

- *Народната приказка* изобразява фантастични събития, които са измислени. Народите по света имат приказки, при които често се откриват сходни сюжети, конфликти и мотиви, защото социалните условия сред народите не се различават много.

- *Приказката за животни* заема важно място във фолклора на руските, северноамериканските и особено африканските народи, тя е тясно свързана

с тотемизма. С течение на времето този вид приказка губи своя магически характер и се доближава до поучителните басни.

- Първоначално основана на митичния свят на народите, *вълшебната приказка* е имала магическо значение. Добре познатите ѝ компоненти са побеждаването на различни дракони, чудовища и многоглави змии и откриването на прекрасни предмети.

- Героят в *приключенската приказка* трябва да премине през много приключения и различни трудни изпитания в конфронтация с доброто и злото, природните и свръхестествените сили. Тези приключения и изпитания са обективно неверни. В миналото те обаче са били рецитирани като истина, като знак за човешката победа над опасността, мизерията и социалното потисничество.

- В *авторската (художествената/литературната) приказка* действията, мотивите и конфликтите са свободно измислени (Е. Т. А. Хофман, В. Хауф, Х. Кр. Андерсен).

2.1.2. Естетически компонент

Естетическият компонент играе съществена роля при работата с приказки. Разказването им допринася много за развитието на обучаемия като човешка и социална личност, за усвояването на майчиния, но и на чуждия език, за формиране на езиковия стил/изразяване (синоними, антоними, атрибути и др.), за откриване и развиване на творческите способности, известни също като извънезикови умения. Днешният обучаем може да бъде утрешният поет, писател, художник, композитор или учен (Veleva, 2004, p. 4).

Особено приятно за преподавателя и силно мотивиращо преживяване за студентите е, когато те сами започнат да разбират съдържанието и поуките на приказките, да установяват разширяване на своя кръгозор и обогатяване на лексикалния си фонд на български език.

2.2. Приказката като лингвистичен текст

Всяка приказка представлява езиков продукт и е някакъв вид текст.

2.2.1. Теоретична база

Като теоретична база за тълкуване на понятието *текст* тук можем използваме издадения през 2004 г. *Учебник по лингвистика*, в който авторите подробно разработват проблемите на текстолингвистиката, акцентирайки върху комуникативно-функционалната функция на езика (Linke et al., 1994, pp. 212–264). Лингвистите различават две основни понятия – *текст* и *говор*. Според тях с термина *Text* (текст), който е „продуктът от свързването на повече изречения в едно цяло“ (Linke et al., 1994, p. 215), се означава писмено реализираният език и той представлява основната единица на *текстолингвистиката*. Основните въпроси са:

– *правилата за образуване на текст*, според които от различни изречения възниква смислен текст;

– *критериите относно текстуалността* на езиковия продукт; и

– *целостта на даден текст* (Linke et al., 1994, p. 215).

Понятието *Gespräch* (говор), устната форма на езика, те приемат за основна единица на *Gesprächsanalyse* (анализ на говора), а предмет на *Gesprächsanalyse* е *говоримият език*, по-точно „разкриването на несъзнателните правила и автоматизми, които позволяват (няколко) партньори последователно да въвеждат своите реплики в хода на разговора и да се координират, така че да следят събитията в разговора и съответно да знаят къде се намират в момента“ (Linke et al., 1994, pp. 258–259). Това са двата аспекта на употреба на човешкия език, които не само не се изключват взаимно, а дори могат да се допълват. Това е едно по-съвременно тълкуване на историческото откритие на Фердинанд де Сосюр от 1921 г. за системния характер на езика, който разделя понятията *langue* (език), днес познато и от генеративната граматика като *competence* (езикова компетенция), и *parole* (говор), разпространено като *performance* (езикова употреба) (Велева, 2008).

2.2.2. Възприемане на приказката като текст

Работата с приказките като текстове може се раздели на три категории в зависимост от творческия елемент, който се влага в отношението към текста:

- рецептивно отношение;
- репродуктивно отношение;
- продуктивно отношение.

Рецептивното отношение към приказката се изразява във възприемането на мисловното ѝ съдържание като текст независимо от волята на реципиента, което цели авторът. Другият важен момент се разкрива в паралелния анализ на лексико-граматичния подбор на авторовите средства, както и на синтактичните, семантичните и експресивно-интонационните особености, които допълват съдържанието, определят текста към една или друга форма, категория или вид. Очевидно е, че при тази дейност човешката активност се реализира в областта на мисловно-рецепторните органи.

При този вид възприемане на текста реципиентът по-скоро играе ролята на *пасивен* потребител, който получава наготово даден информационен продукт, познание за света или знания. Значимостта на посочения вид работа с текст не се изчерпва с тези аргументи, които развиват изглеждащите само на пръв поглед по-леки умения като *четене* или *слушане с разбиране*. При този етап на текстово възприемане в паметта на читателя, съответно на слушателя, се активират стари или се оформят нови взаимовръзки за обектите и лицата в света около и в него, които служат като създаване или обогатяване на вече съществуващата база от познания.

Важна особеност на ЧЕО при студентите е, че при начинаещите езиковите умения и познания може да са нулеви или минимални при ниво А1, но затова пък те вече разполагат с определено количество информационни източници – това са знания и умения, придобити в часовете по общообразователните предмети като история, география и литература. Този факт доста облекчава протичането на учебния процес по чужд език, а още повече ако приказките са познати на повечето студенти, което коренно се различава от ситуацията на ЧЕО при децата.

Трети съществен момент при този вид текстова работа е, че когато в час се използват *български* народни или авторови приказки, обучаваните студенти освен усвояването на българския език получават *солидни познания* за неговите носители, за народопсихологията, историята и традициите на българския народ. Познания за света и за други народи могат да се придобият и когато *на* или *чрез* българския език се представят приказни герои от други страни по света.

Два са основните въпроси, чиито отговори потвърждават ползата на приказките като художествени текстове за преподаването на чуждия език:

А) Какво се съобщава?

Б) Как се изразява?

Първият въпрос засяга информационното съдържание на чуждоезиковия текст, семантичната цялост и завършеност на текстовия откъс. Вторият се занимава с външната форма на езика, със спецификата му като лингвистичен продукт, характерен със своя мелодия, граматични и лексикални особености, експресивност.

Обобщеното дефиниране на отговорите на тези два въпроса разкрива системния характер на текста, който в стила на Чомски се разбира като „висша форма на организацията на езика“ (Chomsky, 1965) и представя изречението в ролята му на градивен елемент на текста, чието основно свойство – *текстовостта* – трябва да отговаря не само на критериите от структурен, но и от съдържателен характер.

Под *репродуктивно отношение* към приказката се разбира възпроизвеждането на даден текст, който съществува независимо от нашата воля. При тази дейност реципиентите (студентите) активират създадените в миналото мисловни връзки за фактите в реалния и имагинерния свят, чието повторение е невъзможно без участието на човешкия език. В чуждоезиков план това означава предаване на вече познато съдържание с помощта на познати езикови единици по всеобщите закони на българския език. Актуализирането на съответните езикови единици се опира на изборния за работа в час материал на български език под формата на художествен текст; в конкретния случай това могат да бъдат оригинални или преводни приказки на български език. Добро упражнение би бил преводът на приказки от български на роден език, значително повече усилия ще трябва да се вложат при превода от родния на български език.

При *продуктивно отношение* към приказката се цели самостоятелно създаване на нов текст на чуждия език, без наличие на опорен помощен материал. Разчита се изключително на съществуващите вече в паметта на говорещия или пишещия учещ се (студент) взаимовръзки между обектите, лицата и явленията в действителността при самостоятелно и съзидателно използване на градивните елементи на българския език, стъпвайки само на обективните езикови граматико-синтактични закони, творчески прилагайки лексикално-експресивния потенциал на чуждия език. Тези учения бележат степента на владеене на българския език.

2.3. Приказката в структурата на часа по чужд език

Правилното използване на *приказката* в часа по чужд език поставя въпроса за структурата на самия урок. Знае се, че всички учебни системи са изградени с цел създаване на основните четири езикови умения *четене, слушане, писане и говорене*, както и на задължителното включване в учебното пособие на определено количество от езиковите области *лексика, граматика, стилистика, фразеология* и т.н. Модерното чуждоезиково обучение изисква включването на текстове, в които структурата и употребата на чуждия език се разпознават като два езикови елемента, които си влияят взаимно и в същото време се развиват динамично. От друга страна, термини, взети от психологията на ученето, като *методи на преподаване, техники на учене, езиково развитие, обучение и умения, анализ на грешки* и т.н., играят също важна роля. В тази връзка Сн. Пейчева представя три различни метода на преподаване в ЧЕО: а) *системен*; б) *структурен (системно-структурен)*; и в) *функционален (функционално-комуникативен) метод* (Пейчева, 1988). Важно е четирите умения *четене, слушане, писане и говорене* да се тренират въз основа на живия език и видовете текстове, които се използват в практиката. А *приказката* предоставя на преподавателя по чужд език тъкмо тези възможности.

2.3.1. Модел за работа с текстове

Залогът за успех на всеки преподавател по чужд език при работа с текст, в това число с приказките, е изискването той да притежава необходимото равнище на познания от методическо и дидактично естество. Критерий за ефективна работа е умението му да направи правилен подбор на текстовете по чужд език, с което да отговори адекватно на езиковото ниво на обучаемите.

Това се отнася и за обучението на чуждестранните студенти, изучаващи български език като чужд. Те не бива нито да се надценяват, нито да се подценяват. За спазване на този принцип може да послужи т.нар. *План-схема за „разбиране“ на немски текстове* (FSD 1990). Това е комплекс от десет последователни стъпки, вид методическо указание, съставено специално за чужденци, които имат за цел да работят с текстове на немски език. Концепцията на тази *План-схема* напълно съответства на теоретичните възгледи на

А. Линке за възприемане на даден текст и работа с него (Linke et al., 1994, pp. 248–252) и затова може да се използва в обучението по *всякакъв чужд език*. Правилното прилагане на модела гарантира постигането на високи резултати и в обучението на чуждестранните студенти по български език.

Стъпките при работата с текст по този модел са следните: *предварителни познания, заглавие, форма на текста, илюстративен материал, думи, контекст, основна информация, вътрешна структура на текста, синтактични връзки (между изреченията) и текстови връзки (смислови връзки), речник* (Велева, 2007, с. 6–9).

Ценни са коментарите към всяка стъпка от работата с текстове, а именно:

- Стъпка 1. *Предварителните познания* играят много важна роля за разбирането на приказката като текст, включително знания по различни учебни дисциплини от различен познавателен характер (очаква се, че такива знания притежават повечето студенти, завършили общообразователното училище).

- Стъпка 2. *Заглавието* посочва темата на текста, за която се говори в текста. Добро упражнение тук би било трансформацията на цели части от текста с ясно формулирани изречения, групи от думи или думи – това върви добре с обучението по четене с разбиране.

- Стъпка 3. Разпознаването на *формалната страна* на текста и неговата функция, учащите свързват формата със съдържанието. Каква е функцията на приказката? Кратки текстове (приказки) могат да се използват като различни упражнения за преобразуване (например трансформация на времената на българските глаголи от сегашно в минало свършено или несвършено време, в перфектно време, в неопределено, в бъдеще време и т.н. или от пряка реч в непряка и т.н., упражнения с местоимения, прилагателни и мн. др.).

- Стъпка 4. *Илюстрациите* играят специална роля за разбирането на текста в приказките. Тук могат да се разработват истории по картини в устна или писмена форма, като се използват картини, рисунки и под.

- Стъпка 5. Тук става въпрос за *ключови думи*, например интернационализми, които се срещат в много езици, но които също имат свои собствени еквиваленти на различните езици, например *радио, телевизия* и под. Този етап включва текстова работа, при която въпросните думи се подчертават и анализират. Този вид „игра“ с думи, познат още като „фалшивите приятели“, служи да се установява разликата в значението на лексемите, които поставят въпроси като за сходни значения, многозначност, омонимия и други явления от българската лексикология. Така наречените *празни текстове* (текстове за попълване на думи или изрази) за разграничаване на синоними, граматически времена и т.н. се оказват много практични в този контекст.

- Стъпка 6. *Контекстът* помага за актуализиране на значението на думата. Подходящото значение на думата се актуализира в съответната езикова среда. Упражненията за разширяване на речниковия запас са характерни за

напреднали студенти, които умеят да установяват и употребяват лексикалната многозначност.

- Стъпка 7. *Основната информация* на текста се дава с помощта на ключови думи. Това е добре за развиване на четене с разбиране или разказване на истории.

- Стъпка 8. *Вътрешната структура на текста* може да бъде представена графично. Тази стъпка насърчава уменията за четене с разбиране и разказване на истории и събития.

- Стъпка 9. Много важни като цяло са *синтактичните връзки* между изреченията и текстовете – *съюзи, местоимения, относителни местоимения* и всякакви *езикови елементи*, които свързват частите на текста в едно цяло. Тук текстовете за попълване на пропуснати думи са много ефективни.

- Стъпка 10. Използване на *речник*, когато се явяват трудности при разбиране на текста. Това са случаите на превод от роден на български като чужд език, особено характерно за напредналите студенти.

Темата на настоящото изследване поставя много, разнообразни и интересни въпроси. Някои от тях още нямат решения, например „Ако разглеждаме *текстовете* като компактни единици на социално езиково действие, въпросът за разграничаването на текстовете може да бъде решен само с помощта на ясни концепции на теорията за действието – а те все още ни липсват“ (Linke, 1994, p. 256).

2.3.2. Методологически особености при използване на приказката в ЧЕО

Какво приложение могат да намерят приказките в часовете по чужд език? Като ментален продукт на човешкия ум от различни времена и страни приказките могат да служат на езиковите и културни цели на обучението по ЧЕО. К. и Р. Бетерман дефинират предимствата на приказките в обучението по чужд език като „мостове между минало и настояще, между далечни светове и нашия собствен свят, между фантазията и реалността“; техният „език е познат, красив и загадъчен“; те „имат своето място в медийния свят на учещите се“ (Bettermann, Ch. et R., 2005, p. 9).

Много подробно с този проблем се занимава С. Елерс. Тя поставя отчетливи граници между различните области при работа с приказки в часовете по ЧЕО:

- Езикови упражнения с приказки: (упражнения с приказки, насочени към усъвършенстване на езика):

- използване на асоциограми, картинки на приказки (общи или конкретни) – за активиране на предварителните знания на обучаемите;

- метод на ключовата дума – като средство за ориентиране в съдържанието на текста;

- текстове за попълване – за запомняне на лексикални, граматически структури и съдържателни елементи;

– структуриране на приказката като текст – като помощно средство при изучаване на тънкостите на разказване и говорене;
– съчетаване на илюстрации с текстове – като преход от разказване към свободно говорене.

• Задачи за четене с разбиране на текстове от приказки:

– записване на хода на действието чрез идентифициране на отделните сегменти на действието, тяхното наименуване и последователност;

– определяне на характерните черти на героите в приказките;

– описване на отделните етапи в развитието на героите в приказките;

– посочване и назоваване на мотивите;

– работа с последващи дискусии върху общочовешки проблеми и теми, като смисъла на живота, смъртта, любовта, приятелството и др.;

– съставяне на нови текстове.

• Развитие на наративни умения:

– писмено довършване на приказка след зададено начало;

– преразказване на приказка (устно, писмено);

– диалогизиране и драматизация на приказка;

– конструиране на приказка по различен начин и пресъздаването ѝ от различна перспектива (място и време);

– създаване на приказка с помощта на предварително зададени елементи.

• Дейност с културологична насоченост (тези упражнения трябва да се извършват на езиково и стилово ниво; сравнението на културите засяга елементите на приказката, като действия, характери, конфликти, символи и т.н.):

– сравняване на различни версии на една и съща приказка;

– сравняване на адаптации/нови интерпретации на една и съща приказка;

– сравняване на приказки от различни култури, които имат едни и същи елементи.

• Интернет проекти

Тук се включва обменът между учещи се от страната и чужбина на всякакъв вид информация, която може да се отнесе до конкретни приказки, при което се използват предимствата на интернет (Ehlers, 2004, pp. 72–75). Обучението по чужд език при използване на приказка се оказва много успешно и предпочитано от учещите се по *метода на станциите* (Bettermann, Ch. et R., 2005, p. 12).

• Критерии за успеха на обучението по чужд език

Важни критерии, които трябва да се вземат под внимание в часовете по ЧЕО, са: *възрастта* на обучаемите, *поредността на чуждия език* (първи, втори, трети чужд език и т.н.), *езиковото ниво* на целевата група и *целите* на ЧЕО.

2.4. Някои особености на ЧЕО на студенти

На този етап се наблюдава аналитичното възприемане на реалния и имажинерния свят, словото почти е изместило картината и звука като най-общо и достъпно за възрастните хора средство за предаване на информация.

Словото преобладава пред зрително-слуховото възприемане на света. Като реализация на различните типове обобщение на възприемане и представяне на света около и у нас очевидно са се появили и различните видове изкуство: художествената литература – чрез слова, музиката – чрез тонове, и изобразителното изкуство – чрез цветове и форми.

При студентите вече са оформени различните видове памет (зрителна, слухова, моторна и аналитична), които улесняват процеса на ЧЕО.

Вече са налице индивидуалните заложби на студентите, подпомагащи изучаването на чужди езици.

3. Заключение

В нашето съвремие на модернизация, интернационализация и глобализация приказката заема важно място в процеса на ЧЕО на студенти.

По отношение на качествено усъвършенстване на обучението на чуждестранни студенти по български език с още по-голяма прецизност като фактор за подобряване на работата на преподавателя с цел увеличаване броя на студентите в обучението е препоръчително използването на откъси или на цели текстове на български народни приказки, които могат да отговорят на тяхното интелектуално ниво, на езиковите им интереси и възможности.

Оригинален или адаптиран, текстът от позната или неизвестна българска или чуждестранна детска книга би могъл да се превърне в неповторимо преживяване в часа по чужд език дори за студенти, в отлично средство за усвояване на чуждоезичната лексика и граматика, в мощен стимул за поощряване на фантазията, усъвършенстване на езиковите умения и в чудесно средство за естетическа наслада, възпитаващо в човечност и мъдрост.

Приказките дават възможност за извършване на различни учебни дейности, които, съчетани с игрови моменти, се посрещат с интерес и желание не само от децата, но и от студентите. По този начин те постигат своята възпитателна цел и желанието за ново познание чрез художественото творчество.

Приказките като вид художествени текстове, съхранили цялата информация за народите в исторически план в съчетание с елементи на художествено-творческа измислица, по категоричен начин предоставят познание не само за света, но и за езика, употребяван в определен исторически етап на човешко развитие или който днес се използва за нуждите на съвременната чуждоезикова комуникация.

Библиография

- Белчева, В. (2010), „Методически идеи за развитие на интеркултурната компетентност в обучението по немски като чужд език в началното училище.“ *Чуждоезиково обучение*, год. 26, 3. с. 21–26. (Belcheva, V., 2010, „Metodicheski idei za razvitie na interkulturnata kompetentnost v obuchenieto po nemski kato chuzhd ezik v nachalnoto uchilishte.“ *Chuzhdoezikovo obuchenie*, god. 26, 3, pp. 21–26.)
- Велева, Б. (2008)а, „Художествената детско-юношеска литература и обучението на деца по чужд език.“ *Годишник „Съвременно образование и чужд език“*. УИ на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Търново. („Hudozhestvenata tetsko-yunosheska literature i obuchenieto na detsa po chuzhd ezik.“ *Godishnik „Savremenno obrazovanie i chuzhd ezik.“* UI na VTU „Sv.sv. Kiril i Metodiy“, Tarnovo.)
- Велева, Б. (2008)б, „Текстовете на художествената литература и ранното чуждоезиково обучение.“ *Четвърта конференция на младите учени и докторантите от ФКНФ*. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, с. 133–141. („Tekstovete na hudozhestvenata literatura i rannoto chuzhdoezikovo obuchenie.“ „Chetvarta konferentsiya na mladite ucheni i doktorantite ot FKNF.“ UI „Sv. Kl. Ohridski“, Sofia, pp. 133–141.)
- Дестанова, Ст. (2023), „Методи в чуждоезиковото обучение. Театърът в часа по чужд език. Педагогическа практика“. *Продължаващо образование*. Том 18. На <https://diuu.bg/emag/14306/> (23.09.2023). (Destanova, St., 2023, „Metodi v chuzhdoezikovoto obuchenie. Teatarat v chasa po chuzhd ezik. Pedagogicheska praktika.“ *Prodalzhavashto obrazovanie*. Tom 18, na <https://diuu.bg/emag/13853/> (23.09.2023)).
- Маргаритова, Д. (2010), „Усвояване на произношението и развиване на говорни умения чрез приказки в ранното чуждоезиково обучение“. *Годишник на департамент „Чужди езици и литератури“*. Нов български университет, София, на <https://ebox.nbu.bg/cel2/did06.html> (25.09.2023). („Usvoyavane na ptioznoshenieto i razvivane ne govorni umeniya chrez prikazki rannoto chuzhdoezikovo obuchenie.“ *Godishnik na department „Chuzhdi ezitsi i literaturi“*. Nov balgarski universitet, Sofia, na <https://ebox.nbu.bg/cel2/did06.html> (25.09.2023).
- Профирова, Р. (2023), „Ролята на приказките в обучението по български език за интегрирането на ученици в двуезична среда. Методически аспекти.“ *Продължаващо образование*. Том 18, на <https://diuu.bg/emag/13853/> (21.09.2023). (Profirova, R., 2023, „Rolyata na prikazkite v obuchenieto po balgarski ezik za integriraneto na uchenitsi v dvuezichna sreda. Metodicheski aspekti.“ *Prodalzhavashto obrazovanie*. Tom 18, nalichno na <https://diuu.bg/emag/13853/> (21.09.2023).
- Пейчева, Сн. (1988), (Съст.). *Проблеми на овладяването на чужд език*. Народна провета, София, с. 17–19. (Peycheva, Sn., 1988, (Sast.), *Problemi na ovladyavaneto na chuzhd ezik*. Narodna prosveta, Sofia, pp. 17–19.
- Bettermann, Ch. u. R. (2005), „*Helfft Schneewittchen!* Thema: Märchen im frühen Fremdsprachenunterricht“, *Frühes Deutsch*. Jena. Nr. 4.
- Chomsky, N. (1965), *Aspects of the theory of syntax*. Mass. M.I.T. Press, Cambridge.
- De Saussure, F. (1931), *Grundfragen der allgemeinen Sprachwissenschaft*. De Gruyter, Berlin (u.a.).
- Ehlers, S. (2004), „Märchen und Fremdsprachenlernen. Thema: Literatur, Kunst und Musik im DaF/DaZ-Unterricht“, *ÖDaF-Mitteilungen*, Nr. 1, p. 65.

- FSD. (1990), „Arbeit mit Texten“, *Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts*. Heft 2, Stuttgart, E. K. International GmbH.
- Linke, A., Nussbaumer, M., Portmann, P. R. (1994), *Studienbuch Linguistik*. 2. Aufl., Max Niemeyer Verlag, Tübingen.
- Veleva, B. (2004), *Kinder- und Jugendliteratur*. (Vorlesungskurs, o. Ausgabe).
- Veleva, B. (2004), *Einführung in den frühen Fremdsprachenunterricht*. (Vorlesungskurs, o. Ausgabe).
- Veleva, B. (2009), „Das Märchen und der Fremdsprachenunterricht“. *Езикът – феномен без граници*. (Съст.) Департамент по чуждоезиково обучение, комуникации и спорт към Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“, Варна. (Veleva, B. (2009) „Das Märchen und der Fremdsprachenunterricht.“ *Ezikat – fenomen bez granitsi*. (Sast.) Departament po chuzhdoezikovo obuchenie, komunikatsii i sport kam Meditsinski universitet „Prof. d-r Paraskev Stoyanov“, Varna.)
- Veleva, B. (2012), „Die Texte der schöngeistigen Literatur und der Journalistik als Hilfsmittel im DaF–Unterricht.“ *Език и професионална комуникация*. 30 години специализирано университетско чуждоезиково обучение. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, с. 29–35. (Veleva, B. (2012), „Die Texte der schöngeistigen Literatur und der Journalistik als Hilfsmittel im DaF–Unterricht.“ *Ezik i profesionalna komunikatsiya*. 30 godini spetsalizirano universitetsko obuchenie. UI „Sv. Kl. Ohridski“, Sofia, pp. 29–35.)

Доц. д-р Бисерка Велева

b.veleva@uni-sofia.bg

ORCID ID:0000-0002-0988-0118

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

бул. „Цар Освободител“ 15, София 1504

България

лектор по български език и литература

Бакински славянски език

Баку

Азербайджан

Assoc. Prof. Bisserka Veleva, PhD

b.veleva@uni-sofia.bg

ORCID ID:0000-0002-0988-0118

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15, Tzar Osvoboditel Blvd., Sofia 1504

Bulgaria

Lecturer in Bulgarian language and literature

Baku Slavic University

Baku

Azerbaijan